

УДК 343.1

DOI <https://doi.org/10.32782/cuj-2024-1-10>**Семенишин Микола Олександрович**

доктор юридичних наук, доцент,
науковий співробітник науково-дослідної лабораторії
з проблем запобігання кримінальним правопорушенням
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-4892-2843
Researcher ID: ISV-0898-2023

Князєв Сергій Миколайович

доктор юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії публічної безпеки громад
Донецького державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0009-0002-5101-7526

Павліченко Володимир Миколайович

доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри
правового забезпечення та адміністрування транспортної діяльності
Українського державного університету залізничного транспорту
ORCID: 0000-0002-6740-3387

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ НАСИЛЬНИЦЬКО-КОРИСЛИВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

У статті проаналізовано сучасні проблеми, які виникають під час досудового розслідування насильницько-корисливих кримінальних правопорушень. Виокремлено низку проблем науково-прикладного характеру, які зумовлюють інтенсифікацію криміногенних загроз в частині корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень, зокрема: низки проблем, які мають науково-прикладний характер, зокрема: відсутність унормованих підходів до визначення типових позитивних та негативних слідчих ситуацій, які можуть скластись в процесі розкриття кримінальних правопорушень насильницько-майнової спрямованості; відсутність сталих підходів до диференціації слідчих завдань відповідно до етапу досудового розслідування (особливо це стосується підготовчого етапу досудового розслідування); неналежне техніко-криміналістичне забезпечення розслідування таких кримінальних правопорушень, а також відсутність налагодженої взаємодії між органами досудового розслідування та судово-експертними установами, що призводить до недоліків, які виникають як на етапі призначення експертизи, так і під час її проведення; поява нових форм та способів протидії досудовому розслідуванню кримінальних правопорушень насильницько-майнової спрямованості потребує пошуку сучасних методів відвернення такої протидії. Зауважено на особливому значенні належного рівня взаємодії між правоохоронними органами під час проведення досудового розслідування таких кримінальних правопорушень. Встановлено, що одним із негативних факторів, які негативно впливають на роботу правоохоронних органів, є збільшення кількості випадків протидії розслідуванню корисливо-насильницьких суспільно небезпечних діянь та виокремлено її типові способи. Підсумовано, що

наси́льницько-майно́ва злочинність є єдиним кримінально протиправним феноменом, який копіїлює мотив, мету та спосіб реалізації умислу в одне недиференційоване на декілька етапів суспільно небезпечне діяння. У цьому контексті єдиною, головною та обов'язковою для врахування під час кваліфікації ознакою наси́льницько-майно́вого кримінального правопорушення є наявність корисливої мети, яка реалізується (досягається) наси́льницьким способом, що втілюється в заборонену (протиправну) діяльність.

Ключові слова: досудове розслідування, негласні слідчі (розшукові) дії, корисливо-наси́льницькі кримінальні правопорушення, злочини, протидія, запобігання, правоохоронні органи, корислива мета, оперативно-розшукова діяльність.

Semenyshyn M. O., Kniaziev S. M. THEORETICAL AND APPLIED PROBLEMS OF THE ORGANIZATION OF THE INVESTIGATION OF VIOLENT-USEFUL CRIMINAL OFFENSES

The article analyzes modern problems that arise during the pre-trial investigation of violent and selfish criminal offenses. A number of problems of a scientific and applied nature are singled out, which lead to the intensification of criminogenic threats in terms of self-interested and violent criminal offenses, in particular: a number of problems of a scientific and applied nature, in particular: the absence of standardized approaches to the definition of typical positive and negative investigative situations that may arise in the process of uncovering violent and property-related criminal offenses; lack of stable approaches to the differentiation of investigative tasks according to the stage of the pre-trial investigation (especially this applies to the preparatory stage of the pre-trial investigation); inadequate technical and forensic support for the investigation of such criminal offenses, as well as the lack of established interaction between pre-trial investigation bodies and forensic expert institutions, which leads to shortcomings that arise both at the stage of the appointment of the examination and during its conduct; the emergence of new forms and methods of countering the pre-trial investigation of violent and property-oriented criminal offenses requires the search for modern methods of averting such countermeasures. The special importance of the appropriate level of interaction between law enforcement agencies during the pre-trial investigation of such criminal offenses was noted. It has been established that one of the negative factors that negatively affect the work of law enforcement agencies is the increase in the number of cases of opposition to the investigation of self-interested and violent socially dangerous acts, and its typical methods are highlighted. It is concluded that violent and property crime is the only criminally illegal phenomenon that compiles the motive, purpose and way of realizing the intention into one undifferentiated socially dangerous act in several stages. In this context, the only, main and mandatory feature of a violent property criminal offense to be taken into account during qualification is the presence of a selfish goal, which is realized (achieved) by a violent means, which is embodied in a prohibited (illegal) activity.

Key words: pre-trial investigation, covert investigative (search) actions, self-serving violent criminal offenses, crimes, countermeasures, prevention, law enforcement agencies, self-interested purpose, operational and investigative activity.

Вступ. У сучасних умовах розвитку організованої та професійної злочинності для досягнення вагомих результатів у боротьбі з нею від правоохоронних органів очікується більш ефективна робота щодо запобігання злочинним виявам, що передбачає якісно новий рівень організації взаємодії органів досудового розслідування, оперативних підрозділів та інших уповноважених суб'єктів при виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень. Саме кримінальні процесуальні відносини таких суб'єктів в оновленому правовому полі й формують взаємообумовлений зв'язок, необхідний для виконання завдань кримінального провадження. Проте, незважаючи на динамізм кримінально-правової та кримінологічної політики, рівень злочинності в країні залишається стабільно високим. Аналіз статистики правоохоронних органів надав підставу констатувати, що найбільший відсоток із загальної кількості кримінальних правопорушень складають корисливо-наси́льницькі суспільно небезпечні діяння. Так, відповідно до статистичних даних Офісу Генерального прокурора з 2019 по 2023 роки було зафіксовано таку кількість найбільш розповсюджених кримінальних правопорушень наси́льницько-майно́вої спрямованості: у 2019 році вчинено 14862 діянь, із них найбільшу кількість складають кримінальні правопорушення, передбачені ст. 186 КК України (79,2%); у 2020 році – 10986 (76,2% – ст. 186 КК України); у 2021 році – 7597 (73,6%); у 2022 році – 7543 (72,3% – ст. 186 КК України), станом на серпень 2023 року всього було вчинено 5471 кримінальне правопорушення

насильницько-майнової спрямованості (із них 69,2% – грабіж). Наведені дані дають підставу для констатації наявності на практиці низки проблем, які мають науково-прикладний характер, зокрема: 1) відсутність унормованих підходів до визначення типових позитивних та негативних слідчих ситуацій, які можуть скластись в процесі розкриття кримінальних правопорушень насильницько-майнової спрямованості; 2) відсутність сталих підходів до диференціації слідчих завдань відповідно до етапу досудового розслідування (особливо це стосується підготовчого етапу досудового розслідування); 3) неналежне техніко-криміналістичне забезпечення розслідування таких кримінальних правопорушень, а також відсутність налагодженої взаємодії між органами досудового розслідування та судово-експертними установами, що призводить до недоліків які виникають як на етапі призначення експертизи, так і під час її проведення; 4) поява нових форм та способів протидії досудовому розслідуванню кримінальних правопорушень насильницько-майнової спрямованості потребує пошуку сучасних методів відвернення такої протидії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Окремі особливості розслідування корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень розглядалися такими ученими, як А.Ф. Волобуєв, В.О. Коновалов, Є.Д. Лук'янчиков, О.В. Одерій, Р.Л. Степанюк та ін. Проте, незважаючи на широкий інтерес до визначеної тематики, окремі питання залишились не до кінця розкритими, що і зумовлює актуальність обраної для дослідження теми.

Метою статті є розгляд теоретичних та практичних проблем розслідування корисливо-насильницьких кримінальних правопорушень в сучасних умовах.

Результати. Сьогодення вимагає швидких кроків, що мають удосконалити діяльність Національної поліції в контексті взаємодії її структурних підрозділів, адже розбалансованість, конкуренція й ієрархічний поділ на нових і старих поліцейських призвів до негативної зміни рівня, структури та динаміки злочинності в Україні, а також розвалу існуючої недосконалої системи запобігання

злочинності та проблем здійснення профілактики злочинів. Прорахунки у профілактиці злочинів зумовлені неефективною політикою щодо кадрового забезпечення Національної поліції, корупцією в її підрозділах, недосконалою системою оцінки роботи працівників, діяльність яких спрямована передусім не на профілактику злочинів, а на їх розкриття, що неминуче призводить до збільшення кількості останніх. Тому, формуючи систему запобігання злочинності, Національній поліції необхідно використовувати досвід минулого, не допускаючи при цьому запозичення елементів, що не виправдали себе: надмірна централізація профілактичної діяльності та її спеціальне структурне забезпечення на всіх рівнях управління підрозділами поліції; використання єдиних для всієї країни форм і методів; показуха, захоплення кількісними показниками тощо. Система запобігання злочинності повинна будуватися з урахуванням нових соціально-економічних умов, характерних для криміногенної ситуації, нової ролі держави, а також відповідати існуючим демократичним цінностям та являти собою комплекс заходів, спрямованих на виявлення, нейтралізацію або усунення причин злочинності, її окремих видів, а також умов, що її породжують, а також здійснення профілактичного впливу на осіб, поведінка яких свідчить про реальну можливість вчинення ними злочинів або продовження злочинної діяльності.

Аналізуючи норми чинного КПК України та відомчі нормативно-правові акти, можна виокремити декілька форм взаємодії слідчих та працівників оперативних підрозділів при запобіганні корисливо-насильницьким злочинам, зокрема: при надходженні заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та реагуванні на них; при направленні оперативним підрозділом матеріалів за результатами ОРД до органу досудового розслідування; у рамках роботи СОГ для розслідування кримінальних правопорушень; виконанні співробітниками оперативного підрозділу письмових доручень слідчого про проведення СРД та НСРД.

Практика свідчить, що при розслідуванні складних (тяжких та особливо тяжких, бага-

тоєпізодних злочинів, а також кримінальних правопорушень, які викликали значний суспільний резонанс), утворення СОГ має низку переваг порівняно з розслідуванням кримінальних правопорушень групою слідчих (слідчою бригадою), а саме: більш повно та об'єктивно досліджуються обставини справи, значно скорочуються терміни слідства, що здійснюється одночасно за декількома напрямками, ефективно здійснюється розшук осіб, коштів та майна. До складу таких СОГ доцільно залучати співробітників оперативних підрозділів, які брали участь у документуванні злочину (огляді місця події, реалізації матеріалів ОРД, розробленні фігурантів, проведенні інших оперативних заходів). В разі потреби залучаються співробітники інших державних органів та підрозділів [1, с. 141]. Незалежно від структури СОГ, до її складу можуть також включати спеціалістів, які підпорядковуються керівнику групи (слідчому) та виконують окремі завдання відповідно до положень КПК України, зокрема: фахівців у галузі комп'ютерних технологій, інженерів із засобів зв'язку та телекомунікаційного устаткування та інші.

У практиці розслідування злочинів деякі працівники оперативних підрозділів, незважаючи на закон, ухиляються від виконання доручень слідчого, розглядаючи це як надання допомоги слідчому у проведених СРД. Причому майже половина з опитаних оперативних працівників вважають, що слідчий і сам міг би виконати надіслані ним доручення. Водночас 30% опитаних слідчих зазначили, що однією з ефективних форм взаємодії слідчого із суб'єктом, який здійснює ОРД, є офіційне закріплення оперативного працівника для постійної допомоги слідчому під час розслідування злочину. Така форма звільняє останнього від необхідності писати безліч доручень (чим заощаджується час), дає змогу сторонам психологічно і професійно сформувати позитивні в роботі контакти, оптимально використати методи і засоби, що є на озброєнні оперативно-розшукових апаратів. Проте ця форма не завжди знаходить належне поширення на практиці, зокрема через психологічні непорозуміння працівників цих двох

структурних підрозділів. Річ у тому, що лише дотримання законодавчих приписів не достатньо для результативної співпраці, взаємодія повинна ґрунтуватися насамперед на налагоджених особистих контактах, зацікавленому спілкуванні виконавців.

Весь комплекс НСРД, що проводяться за дорученням слідчих, можна умовно поділити на дві групи: 1) заходи, які передбачають візуальне вивчення відповідних об'єктів як джерел інформації: огляд і виїмка кореспонденції (ст. 262 КПК); обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи (ст. 267 КПК); спостереження за особою, річчю або місцем (ст. 269 КПК); аудіо-, відеоконтроль місця (ст. 270 КПК); 2) заходи, які зорієнтовані на одержання інформації за допомогою засобів приватного спілкування, зокрема зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (ст. 263 КПК); зняття інформації з електронних інформаційних систем (ст. 264); контроль за вчиненням злочину (ст. 271); використання конфіденційного співробітництва (ст. 275) [2].

Проте чинний КПК України не врегулював усіх проблемних питань стосовно організації проведення НСРД та використання їх результатів у кримінальному провадженні, зокрема потребують уточнення (деталізації) закріплені КПК загальні засади та єдині вимоги до організації проведення НСРД слідчими органів досудового розслідування або за їх дорученням чи дорученням прокурора уповноваженими оперативними підрозділами, порядок отримання дозволів на проведення НСРД, правила фіксації отриманої під час їх проведення інформації, режим засекречування (розсекречування) та знищення відомостей (матеріальних носіїв) інформації щодо факту, методів та результатів проведення НСРД, розголошення яких створює загрозу національній безпеці.

При запобіганні корисливо-насильницьким злочинам оперативні підрозділи взаємодіють з іншими підрозділами Національної поліції, насамперед, слідчими. Враховуючи вимоги Інструкції з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України [3], загальна орга-

нізація взаємодії оперативних підрозділів з органами досудового розслідування Національної поліції України у запобіганні таким злочинам може забезпечуватись шляхом: комплексного використання сил і засобів усіх підрозділів органів поліції під час досудового розслідування корисливо-насильницьких злочинів; створення для всебічного, повного та неупередженого дослідження обставин кримінального провадження слідчо-оперативних груп із включенням до їх складу працівників оперативних та інших підрозділів органів Національної поліції, а в разі необхідності – міжвідомчих слідчо-оперативних груп; ефективного контролю за своєчасним та повним виконанням оперативними підрозділами доручень слідчих про проведення слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій; якісної підготовки матеріалів з проблемних питань діяльності органів досудового розслідування при розслідуванні корисливо-насильницьких злочинів та їх обговорення на колегіях (нарадах) МВС, Національної поліції України, ГУНП, спільних колегіях і нарадах з іншими правоохоронними та державними органами та прийняття конкретних і ефективних управлінських рішень.

Організаційні аспекти взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України при запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні розкриваються у відповідній Інструкції, у якій основним завданням взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ України є попередження, виявлення і розслідування кримінальних правопорушень, притягнення до встановленої законодавством відповідальності осіб, які їх вчинили, відшкодування завданої кримінальними правопорушеннями шкоди, відновлення порушених прав та інтересів громадян і юридичних осіб [4]. Розслідування кримінальних правопорушень насильницько-майнового спрямування ще на початковому етапі потребує визначення чіткого алгоритму, який повинен ґрунтуватись на першочергових відомостях та результатах огляду місця події, слідо-

вих картин та наявності/відсутності свідків та інших осіб, причетних до кримінальної події. У зв'язку з цим принципове для криміналістики значення мають слідчі ситуації, що надають можливість врахувати потенційні ризики та загрози, які також можуть призводити до протидії нормальному перебігу досудового розслідування.

Ще одним проблемним питанням в досліджуваній площині є те, що в останні роки збільшилась кількість випадків протидії досудовому розслідуванню насильницько-майнових кримінальних правопорушень. Аналіз судової практики та правоохоронної звітності надає підставу вважати, що до форм протидії кримінальним правопорушенням насильницько-майнової спрямованості можна віднести: 1) інсценування події суспільно небезпечного діяння з метою приховання іншого кримінального правопорушення або створити хибне уявлення про причетність до протиправного акту певних осіб; 2) приховування слідів кримінального правопорушення; 3) здійснення впливу на учасників кримінального провадження (як негативного, зокрема фізичного та психічного впливу, так і позитивного, наприклад, пропозиція винагороди за сприяння тощо); 4) вуалювання кримінального правопорушення насильницько-майнової спрямованості під інше суспільно небезпечне діяння, яке є менш тяжким; 5) надання завідомо неправдивих показань, які мають наслідком введення слідства в оману. Особливо небезпечною формою є протидія розслідуванню, яка реалізується через захисника шляхом створення штучних умов, передбачених кримінальним процесуальним законодавством, як підстава для призупинення строків або пролонгацію розслідування через необхідність проведення додаткових слідчих (розшукових) дій.

В цьому контексті вважаємо, що з метою уникнення випадків протидії розслідуванню кримінальних правопорушень насильницько-майнової спрямованості доцільно: 1) забезпечити взаємодію та скоординовану роботу підрозділів, залучених до розслідування суспільно небезпечного діяння; 2) за необхідності – забезпечити безпеку учасни-

кам кримінального провадження, які цього потребують; 3) опрацювати алгоритм слідчих (розшукових) дій, слідчих ситуацій, які можуть виникнути в ході розслідування; 4) перевіряти показання як підозрюваного, так і інших учасників кримінального провадження, співставляти їх з іншими речовими доказами; 5) за наявності підстав для сумніву у правдивості висновку судового експерта залучати інших фахівців у галузі судової експертизи та призначати повторну/додаткову/ комплексну експертизу; 6) ретельно вивчати та фіксувати обстановку кримінального правопорушення, а також слідові картини; співставляти з показаннями свідків та підозрюваного, а також іншими речовими доказами з метою виключення можливості інсценування; 7) своєчасно та повно проводити слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії з метою уникнення появи у захисника процесуально передбачених підстав для пролонгації досудового розслідування та його строків

Висновки. Злочинність насильницько-майнового спрямування є сукупністю суспільно небезпечних діянь, які передбачають наявність корисливого умислу, який реалізується кримінальним правопорушником шляхом вчинення активних дій, які передбачають застосування будь-якого виду насильства або погрози його застосування. Насильницько-майнова злочинність є єдиним кримінально протиправним феноменом, який компліює мотив, мету та спосіб реалізації умислу в одне недиференційоване на декілька етапів суспільно небезпечне діяння. У цьому контексті єдиною, головною та обов'язковою для врахування під час кваліфікації ознакою насильницько-майнового кримінального правопорушення є наявність корисливої мети, яка реалізується (досягається) насильницьким способом, що втілюється в заборонену (протиправну) діяльність. Окремо також необхідно врахувати, що саме поняття користі в межах кримінальних правопорушень насильницько-майнової спрямованості необхідно

тлумачити юридично грамотно, що надасть можливість правильно розмежувати між собою різні кримінальні правопорушення. Зокрема, корисливий мотив може мати місце під час вчинення суспільно небезпечних діянь, які хоча і полягають у прагненні отримати матеріальну вигоду, але безпосередньо не спрямовані на порушення майнових прав громадян. Отже, рисою кримінальних правопорушень насильницько-майнового спрямування є визначення корисливих мотивів та мети як конститутивних ознак таких суспільно небезпечних діянь. Обстановка кримінальних правопорушень насильницько-майнового спрямування включає такі складові елементи, як: час та місце вчинення кримінального правопорушення; особливості поведінки осіб, які мають відношення до кримінального правопорушення (кримінальний правопорушник, жертви, свідки тощо); умови, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення. Час та місце досліджуваних кримінальних правопорушень є здебільшого типовими та залежать від предмета суспільно небезпечного діяння. Останні можуть вчинятись як у денний, так і в нічний час, бути багатоепізодними, продовжуваними тощо. Місце реалізації умислу також може бути як одне, так і передбачати декілька приміщень/територій, на яких реалізовувались різні стадії кримінального правопорушення. Поведінка осіб, причетних до протиправної події, а також умови, які їй сприяли, надають можливість забезпечити початковий етап досудового розслідування кримінального правопорушення та повинні бути підтверджені або спростовані в ході слідчого експерименту. Особливу увагу необхідно звертати також на те, що порушення процесуальних вимог до проведення слідчого експерименту та відтворення обстановки кримінального правопорушення насильницько-майнового спрямування часто стають підставою для звернення до Європейського суду з прав людини.

Література

1. Сметаніна Н. В. Теоретичне уявлення про

злочинність в пострадянській кримінології : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2014. 215 с.

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. Верховна Рада України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

3. Інструкція з організації діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України: наказ МВС України від 06 лип. 2017 р. № 570. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0919-17>.

4. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07 лип. 2017 р. № 575. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0937-17>.

5. Князев С. М., Семенишин М. О., Пономарьова Т. І., Романов М. Ю. Розкриття кримінальних правопорушень насильницько-майнової спрямованості: науково-практичні рекомендації / за заг. ред. Є. С. Назимка. – Київ : ВД «Дакор», 2023. 112 с.

6. Семенишин М.О. Теорія та практика запобігання корисливо- насильницьким злочинам органами та підрозділами Національної поліції України (за матеріалами операції Об'єднаних сил) : дис. ... д-ра юрид. наук. : 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. Донецький юридичний інститут МВС України; Державний науково-дослідний інститут МВС України. Київ, 2020. 623 с.

References

1. Smetanina, N.V. (2014). Teoretychne uiavlennia pro zlochynnist v postradianskii kryminolohii [Theoretical conception of crime in post-Soviet criminology]. *Candidate's thesis*. Kharkiv. 215 s. [in Ukrainian].

2. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy (2012). [Criminal Procedure Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 13.04.2012 r. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> [in Ukrainian].

3. Instruktsiia z orhanizatsii diialnosti orhaniv dosudovoho rozsliduvannia Natsionalnoi politsii Ukrainy (2017). [Instructions on the organization of activities of pretrial investigation bodies of the National Police of Ukraine]: nakaz MVS Ukrainy vid 06 lyp. 2017 r. № 570. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0919-17> [in Ukrainian].

4. Pro zatverdzhennia Instruktсии z orhanizatsii vzaïemodii orhaniv dosudovoho rozsliduvannia z inshymy orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy v zapobihanni kryminalnym pravoporushenniam, yikh vyïavlenni ta rozsliduvanni (2017). [On the approval of the Instructions on the organization of the interaction of pretrial investigation bodies with other bodies and units of the National Police of Ukraine in the prevention of criminal offenses, their detection and investigation]: nakaz MVS Ukrainy vid 07 lyp. 2017 r. № 575. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0937-17> [in Ukrainian].

5. Kniaziev, S.M., Semenyshyn, M.O., Ponomarova, T.I., & Romanov, M.Yu. (2023). Rozkryttia kryminalnykh pravoporushen nasylnytsko-mainovoi spriamovanosti [Disclosure of violent and property-oriented criminal offenses]. *Naukovo-praktychni rekomendatsii*. (Nazymko, Ye.S. Eds.). Kyiv : VD «Dakor». 112 s. [in Ukrainian].

6. Semenyshyn, M.O. (2020). Teoriia ta praktyka zapobihannia koryslyvo- nasylnytskym zlochynam orhanamy ta pidrozdilamy Natsionalnoi politsii Ukrainy (za materialamy operatsii Obiednanykh syl) [Theory and practice of the prevention of self-interested and violent crimes by bodies and units of the National Police of Ukraine (based on the materials of the operation of the United Forces)]. *Doctor's thesis*. Donetskyi yurydychnyi instytut MVS Ukrainy; Derzhavnyi naukovo-doslidnyi instytut MVS Ukrainy. Kyiv. 623 s. [in Ukrainian].